

ΣΠΥΡΟΣ ΚΙΟΥΛΑΝΗΣ

Οι φύλακες του Πύργου και η γυμνή αλήθεια

Διαδρομές στην εκπαίδευση

Διήγημα

Εκπαιδευτικός Κύκλος
ISBN: 978-618-5468-00-2

“Σε όσους βιάδιζαν αντίθετα στο παλιό σκουριασμένο κλιμακοστάσιο κι ενώ τα περισσότερα πράγματα στη νέα πόλη γίνονταν φωτογραφικά ενώ τα υπόλοιπα για μια φωτογραφία”

Νωρίς το πρωί έπιασα αποφασιστικά τη βαλίτσα στο χέρι, έριξα μια τελευταία βιαστική ματιά στο δωμάτιο και με γρήγορο βήμα ξεκίνησα για την έξοδο. Ανυπομονούσα να βρεθώ στη νέα λαμπερή και σύγχρονη πόλη. Αναζητώντας την έξοδο, έτρεχα όλο και πιο γρήγορα μέσα στους διαδρόμους, όταν βρέθηκα μπροστά σε μία τεράστια περιστρεφόμενη πόρτα μ' ένα φύλακα πίσω της.

- «Που πηγαίνετε κύριε;», με ρώτησε ευγενικά.

- «Θέλω να βγω έξω» απάντησα και αυτός με κοίταξε με απορία, καθώς διάβαζε την επιστολή που συνέταξαν τρεις υπηρέτες του ξενοδοχείου οι οποίοι επιχειρούσαν να μου ανακόψουν την έξοδο στη νέα πόλη.

- «Είναι ανάγκη να βγω έξω» επέμενα. «Οι εικόνες, τα χρώματά της νέας πόλης, οι άνθρωποι, η ατμόσφαιρα, η ζωντάνια, η ιστορία της...»

- «Μα είστε έξω μου είπε!...».

Από την κεντρική είσοδο και στο κέντρο της

πόλης, κυριαρχούσε ένας λόφος στην κορυφή του οποίου ξεχώριζε ο επιβλητικός Πύργος της κεντρικής διοίκησης. Ξεκινώντας τη διαδρομή προς αυτόν, υπήρχαν πολλά σήματα κατά μήκος του δρόμου, όμως η δυσκολία ήταν πως αυτά δε σήμαιναν πάντα αυτό που έγραφαν.

Σε κάθε στροφή και προς κάθε κατεύθυνση υπήρχαν φύλακες που με κάθε τρόπο και με κάθε μέσον ανέκοπταν την κυκλοφορία. Ελάχιστοι ήταν εκείνοι που προσπαθούσαν να βοηθήσουν, πολλοί έστεκαν εμπόδιο και οι περισσότεροι έμοιαζαν αδιάφοροι.

Πολλοί μιλούσαν για έλλειψη συνοχής και κοινού οράματος. Οι πιο ψύχραιμοι έλεγαν πως βρισκόμαστε σε μία μεταβατική περίοδο. Άλλοι ομολογούσαν πως ζούμε σε ένα κόσμο ατομικισμού, ιδιοτελείας και αποξένωσης, δίχως συλλογικό όραμα, με μοναδική πυξίδα το ατομικό και κομματικό συμφέρον. Απέναντι σε μία τόσο αντίξοχη πραγματικότητα, κυριαρχούσαν συνθήκες, όπως

η ανασφάλεια, η απογοήτευση και συχνά ο συμβιβασμός. Βεβαίως, υπήρχαν και λίγοι που έδειχναν να έχουν τα ψυχικά αποθέματα να αναμετρηθούν με τους φύλακες του Πύργου.

Όμως το πρόβλημα στον Πύργο, δεν βρισκόταν τόσο στις παρυφές του Πύργου και στις μάχες που δίνονταν εκεί με τους φύλακες, όσο πρωτίστως στα υψηλότερα επίπεδα, στην κορυφή. Εκεί δηλαδή, όπου κατά γενική ομολογία, στο βωμό των συμφερόντων και των πελατειακών σχέσεων, συντηρούνταν και αναπαράγονταν η διαφθορά και η αναξιοκρατία. Αυτό συνέβαινε, μάλιστα, κατά ένα παράδοξο και αντιφατικό τρόπο από ανθρώπους που με κάθε τρόπο και εναγωνίως δήλωναν καθημερινά ότι αγωνίζονται για το κοινό καλό. Θα έλεγε μάλιστα κανείς πως το νοσηρό αυτό φαινόμενο είχε «στοιχειώσει» τον Πύργο σε μία αέναη επανάληψη του μύθου του Σίσυφου.

Έτσι, ανά τακτά χρονικά διαστήματα, φιλόδοξες

ομάδες ανθρώπων με γνώσεις, αλλά και ιδανικά, σπρώχνουν το δικό τους βράχο προς την κορυφή του λόφου. Όμως λίγο πριν την κορυφή ο βράχος ξεφεύγει και κατακυλά πίσω στις παρυφές, ώστε άλλοι από την αρχή να ξεκινήσουν την ίδια προσπάθεια.

Στην κοινή τοπική διάλεκτο του Πύργου, η διαδικασία αυτή ονομάζεται «εκπαιδευτική μεταρρύθμιση» και ορίζεται ως μία νοσηρή διαδικασία ασυνέπειας και ασυνέχειας, κατά την οποία η κάθε γενιά φέρνει λίγο πριν την κορυφή τον δικό της βράχο, όμως ο βράχος ξεφεύγει και κατακυλά, ώστε η προσπάθεια να ξεκινά πάλι από την αρχή.

Όμως στις παρυφές του Πύργου υπάρχει ένα κοινό μυστικό: λένε πως ο κάθε «βράχος» είναι κατασκευασμένος με συγκεκριμένα υλικά, με «πιστεύω» και ιδεοληψίες ανθρώπων που το μοναδικό τους κίνητρο είναι η εξυπηρέτηση των ατομικών τους και των εκάστοτε παραταξιακών

συμφερόντων.

Έτσι κάθε φορά δημιουργούνται τουλάχιστον δύο παρατάξεις: η μία εκπροσωπείται από όσους σπρώχνουν το βράχο προς την κορυφή και η άλλη από εκείνους που με κάθε τρόπο επιχειρούν να υποδαυλίσουν αυτή την προσπάθεια.

Κατά συνέπεια, στο γνωστό και συμβολικό μύθο του Σίσυφου, υπάρχει μία ακόμη παράμετρος, μία ακόμη δύναμη: αυτή που σπρώχνει το βράχο από πάνω προς τα κάτω. Μία δύναμη η οποία συντηρείται από όσους και όσες, ένεκα των προσωπικών τους συμφερόντων, ανυπομονούν να πάρουν τα ινιά προκειμένου να ξεκινήσουν τη δική τους ανηφορική μα και τόσο μοναχική πορεία προς την κορυφή.

Άρχισα να αναρωτιέμαι αν τελικά η λύση του προβλήματος στον Πύργο μπορεί να έχει μία καθαρά ανθρωπολογική προέκταση, η οποία να συνδέεται με την προσωπική βελτίωση και αλλαγή στάσεων των πολιτών. Το στοιχείο αυτό

βέβαια χρήζει μίας ιδιαίτερης προσέγγισης και ερμηνείας, πέρα από το γεγονός ότι μία παρόμοια συζήτηση μπορεί εύκολα να χαρακτηριστεί και ως γραφική.

Το πρόβλημα πάντως ήταν γενικότερο και έμοιαζε να συνδέεται και με μία σε μεγάλο βαθμό έλλειψη αυτογνωσίας των πολιτών της νέας πόλης. Λέγεται πως οι κάτοικοι στη νέα πόλη έχουν περιέλθει σε μία ιδιότυπη κατάσταση με βάση την οποία κατά ένα παράδοξο τρόπο έχουν πείσει και τον ίδιο τους τον εαυτό, πως αυτό που πράττουν είναι το άριστο και αυτό το οποίο πραγματικά μπορεί να σώσει και να αλλάξει τον κόσμο γύρω τους.

Ένα από τα στοιχεία που ανέκαθεν προξενούσαν εντύπωση στις παρυφές του κεντρικού λόφου ήταν μια παλιά, προσφάτως ανακαινισμένη για πολλοστή φορά παράγκα, η οποία φιλοξενούσε τον περιφερειακό αρχιφύλακα του Πύργου, καθώς και τη συνοδεία του.

Το έργο του αρχιφύλακα ήταν καθαρά ελεγκτικό. Τίποτε μάλιστα δε θα μπορούσε να περάσει προς τα πάνω εάν αυτό δεν ελεγχόταν από τους ειδικούς μηχανισμούς ελέγχου που είχαν αναπτυχθεί εκεί. Πολλοί έλεγαν πως ο κεντρικός φύλακας του Πύργου θα μπορούσε να συμβάλλει θετικά στην όλη διαδικασία, έχοντας έναν περισσότερο συντονιστικό, δημιουργικό και διευκολυντικό ρόλο. Ωστόσο, αυτό αποτελούσε μία μάταιη προσδοκία.

Ο κεντρικός φύλακας αντλούσε ουσιαστικά τη δύναμή του από τις σχέσεις του ή τις συστάσεις που διατηρούσε με την ανώτερη διοίκηση του Πύργου. Το στοιχείο αυτό του δημιουργούσε μια λανθασμένη βεβαιότητα πως σέρνει πίσω του μία μεγάλη και βαριά κληρονομιά και παράδοση την οποία πρέπει να υπερασπιστεί και να διαχειριστεί. Έτσι ήταν πιστά προσηλωμένος στις επιταγές της γραμμής που τον ανέδειξε, ενώ το έργο του σε κάθε περίπτωση ήταν καθαρά ελεγκτικό

και δε δίσταζε να συγκρουστεί με άλλους προκειμένου να υποστηρίξει τις αρχές της παράδοσής του. Πολύ συχνά μάλιστα δε δίσταζε να χρησιμοποιήσει ακόμη και μη θεμιτά μέσα, καταστρατηγώντας ουσιαστικά και οποιαδήποτε ηθική περί πολέμου μπορεί να υπάρξει.

Ωστόσο, εντύπωση στη νέα πόλη προξενούσε και η ύπαρξη ενός πολυτελούς και σύγχρονου ανελκυστήρα που ένωνε την κορυφή του Πύργου με τη βάση. Ήταν ένας πραγματικά σύγχρονος, ευρύχωρος και ταχύτατος ανελκυστήρας, στον οποίο κατά ένα παράδοχο τρόπο δεν είχαν όλοι πρόσβαση. Η είσοδος σε αυτόν, τόσο από τις παρυφές, όσο και από τις ενδιάμεσες στάσεις, γινόταν με μία ειδική κάρτα μέλους, τετραετούς κατά προσέγγιση διάρκειας, την οποία κατά ένα περίεργο τρόπο διέθεταν αρκετοί. Η αλήθεια είναι πως για την κατοχή της κάρτας δεν απαιτούνταν κάποια ιδιαίτερα κριτήρια ή χαρίσματα, λες και η ιδιότητα του μέλους μεταβιβαζόταν από μέλος

σε μέλος. Σε κάθε περίπτωση πάντως τα μέλη αυτά φαινόταν να έχουν πολλά προνόμια, αρμοδιότητες αλλά και σημαντική εξουσία, ενώ έδειχναν πως είχαν τη δυνατότητα να επηρεάζουν πρόσωπα και καταστάσεις. Εξαιτίας της ιδιαίτερης δομής τους, αλλά και του πλήθους τους, ονομάζονταν «ορδές». Βεβαίως, ο όρος «ορδή» συνδέεται περισσότερο με ένα άτακτο πλήθος πολεμιστών, που βιαιοπραγεί, λεηλατεί και καταστρέφει τις περιοχές από τις οποίες διέρχεται, κάτι που δεν έδειχνε να συνάδει με το κοινωνικό προφίλ αυτής της ομάδας. Ωστόσο, σκεφτόμουν πως τελικά όλοι αυτοί έβλαπταν το κοινό καλό και την πρόοδο στην πόλη, οπότε υπό την έννοια αυτή θα μπορούσαν πραγματικά και να εκφράζονται από αυτή την ονομασία.

Ένα βασικό σημείο αναφοράς της επιβλαβούς συμπεριφοράς όλων αυτών των ανθρώπων που περιφέρονταν στους ανελκυστήρες, συνδέεται με τις δυνατότητες παρέμβασης που φαίνεται να

είχαν στις διατάξεις και στις εντολές διακυβέρνησης της νέας πόλης. Το πρόβλημα μάλιστα εδώ δεν αφορά την κατά τα άλλα υγιή εμπλοκή ανθρώπων σε ένα σχεδιασμό μιας πολιτικής - άλλωστε επίσημα δεν είχαν αυτή την αρμοδιότητα - όσο στην εκ των υστέρων εμπλοκή τους. Μιας εμπλοκής που έρχεται ουσιαστικά να ανακατασκευάσει και να προσαρμόσει ένα πλαίσιο νόμου κατά τα προσωπικά συντεχνιακά και συνδικαλιστικά συμφέροντα, αλλά και τις πολιτικές ιδεοληψίες αυτών των ανθρώπων.

Στη νέα πόλη όμως πέρα από το σύγχρονο και λαμπερό ανελκυστήρα, μπορούσε να διακρίνει κανείς και πολλές σειρές από κινούμενους διαδρόμους. Κατασκευαστικά έμοιαζαν με κινούμενες σκάλες, αλλά στην ουσία ήταν ηλεκτρικοί διάδρομοι που ξεκινούσαν και κατέληγαν από διάφορα σημεία της πόλης στους πολυτελείς ανελκυστήρες. Στους διαδρόμους αυτούς συναντούσε κανείς τα άτομα τα οποία έδιναν δύναμη στις

«ορδές» των ανελκυστήρων. Επί της ουσίας ήταν άτομα τα οποία είχαν αναπτύξει τη δική τους μαγική δύναμη και με την έννοια αυτή αποτελούσαν και αυτά πηγές άτυπης εξουσία και ονομάζονταν «εκλεκτοί». Το χαρακτηριστικό τους γνώρισμα ήταν πως δεν χρειαζόταν να εκτεθούν με την ευρεία έννοια στην υποστήριξη κάποιων θέσεων ή παραδοχών. Κάποιοι από αυτούς διέθεταν απλώς καλές συστάσεις και αυτό ήταν πραγματικά αρκετό για να περιφέρονται στους διαδρόμους. Ορισμένοι μάλιστα περιφέρονταν αλαζονικά και έχοντας την αίσθηση αλλά και την πεποίθηση πως μπορούν να κάνουν ό,τι θέλουν και ό,τι εξυπηρετεί τα ατομικά τους συμφέροντα. Κατά ένα παράδοξο μάλιστα τρόπο ήταν μεγάλο ατόπημα να βρεθεί κανείς εμπόδιο στο δρόμο τους.

Στη δυτική πλευρά της πόλης υπήρχε ένα παλιό διώροφο κυκλικό κτίριο, που φιλοξενούσε τις εκπαιδευτικές αλλά και τις διοικητικές δομές της εκπαίδευσης πλην της κεντρικής διοίκησης που

από το λόφο της πόλης, δέσποζε στον επιβλητικό Πύργο. Οι δύο όροφοι του κτιρίου συνδέονταν με ένα σκουριασμένο εξωτερικό κλιμακοστάσιο. Η αίσθηση και η αναγκαιότητα της ανακαίνισης ήταν ορατή από κάθε οπτική γωνιά και αν προσέγγιζε κανείς το οικοδόμημα.

Στο ισόγειο του κτιρίου οι παιδικές φωνές κάλυπταν το μουντό τοπίο, τη στιγμή που στο δεύτερο όροφο, πλήθος κόσμου περιφερόταν βιαστικά στους κυκλικούς διαδρόμους. Η κίνησή τους ήταν γρήγορη και αν έμενες για λίγο σταθερά σε ένα σημείο, θα συναντούσες τους ίδιους ανθρώπους να επαναλαμβάνουν την ίδια πορεία.

Φυσικά ούτε λόγος γινόταν να κινηθεί κανείς αντίθετα, αν και λίγοι το επιχειρούσαν, καθώς ήταν βέβαιο πως θα παρασυρθούν από το πλήθος. Ανάμεσα μάλιστα στο πλήθος υπήρχαν και κάποιοι φύλακες της τάξης, οι οποίοι εξυπηρετούσαν τα συγκεκριμένα συμφέροντα της συνεχούς ομοιοτροπής ροής.

Υπήρχαν όμως και άλλοι που μη συνειδητά έπρατταν το ίδιο. Αυτοί αποτελούσαν μία πολύ δύσκολη κατηγορία, ίσως γιατί ήταν μη προβλέψιμοι. Είχαν συνήθως ένα φιλικό ύφος, με αποτέλεσμα πολλοί να τους θεωρούν δικούς τους ανθρώπους, αλλά ουσιαστικά δούλευαν για το ατομικό τους συμφέρον και με την έννοια αυτή επιδίδονταν σε μία συνεχή προσπάθεια υποβίβασης κάθε άλλης ενέργειας που θα μπορούσε να έχει θετική επίδραση στο κοινό καλό. Το βασικό τους όπλο ήταν η μεταφορά ψευδών ειδήσεων και πληροφοριών και στο σημείο αυτό η τακτική και η μεθοδολογία τους θύμιζε πολύ εκείνη που συναντούσε κανείς στις «ορδές» των ανελκυστήρων και στους «εκλεκτούς». Ήταν βέβαια διαφορετικές κατηγορίες ανθρώπων, με διαφορετικές καταβολές, με άλλους στόχους, που χρησιμοποιούσαν ωστόσο κοινές πρακτικές.

Σε αντίθεση με τις διευκολύνσεις που παρείχαν στους έχοντες την κάρτα μέλους οι ηλεκτρικοί

διάδρομοι και ο σύγχρονος ανελκυστήρας του Πύργου, η επικοινωνία ανάμεσα στο παλιό διώροφο κυκλικό κτίριο και στον Πύργο ήταν εξαιρετικά δυσχερής. Το στοιχείο αυτό δημιουργούσε μία μελαγχολική διάθεση στο παλιό κτίριο, δεδομένου ότι μία άμεση και ουσιαστική επικοινωνία θα είχε πολλά να προσφέρει στη γενική πρόοδο ή και να μετριάσει, τις δυσλειτουργικές και ιδιοτελείς παρεμβολές των εχόντων την ειδική πρόσβαση μελών. Μία μελαγχολική διάθεση όμοια θα έλεγε κανείς με το μελαγχολικό χαμόγελο της Όλγας, όταν κάθε πρωί διαπιστώνει την πρόθεση του Βαρνάβα να επισκεφθεί τον Πύργο.¹

"Μελαγχολώ", λέει η Όλγα, "όταν το πρωί ο Βαρνάβας μου λέει πως πάει στον Πύργο. Αυτή η ανώφελη, πιθανώς, πορεία, αυτή η χαμένη, πιθανώς, μέρα, αυτή η - πιθανώς - μάταιη ελπίδα". Πραγματικά η επικοινωνία ανάμεσα στο χωριό και τον Πύργο είναι αδύνατη. Σε εκατοντάδες

¹ Φ. Κάφκα, Ο Πύργος

σελίδες ο Βαρνάβας θα προσπαθεί με πείσμα να βρει το δρόμο για τον Πύργο και θα προβεί σε κάθε διάβημα, λοξοδρομώντας. Κάθε κεφάλαιο θα είναι μια αποτυχία. Συνάμα όμως θα είναι και μια νέα αρχή, καθώς θα συνεχίσει να ζει, να ονειρεύεται και να ερωτεύεται. Κάθε φορά που τηλεφωνεί στον Πύργο ακούει συγκεχυμένες και ακατάληπτες φωνές, αόριστα γέλια, μακρινούς ψιθύρους. Αυτό αρκεί για ν' αυξήσει την ελπίδα του - σαν τα λίγα σημάδια που παρουσιάζονται στον καλοκαιριάτικο ουρανό, σαν τις βραδινές υποσχέσεις που δικαιολογούν τη ζωή. Σαν τα μικρά, όμως ιδιαίτερα φωτεινά αστέρια που μας κοιτούν επίμονα.

Καθώς απομακρυνόμουν από το παλιό κτίριο, σκεφτόμουν πως δίχως αμφιβολία το μελαγχολικό χαμόγελο της Όλγας θα ήταν η πηγή ζωής και έμπνευσης του Βαρνάβα. Μελαγχολεί για την ανώφελη, πιθανώς, πορεία του Βαρνάβα, όμως καμία μέρα δε θα είναι χαμένη αν ο Βαρνάβας

συνεχίζει να προσπαθεί, να ζει, να εμπνέεται, να ονειρεύεται και να ερωτεύεται.

Τελικά η νέα πόλη ήταν διαφορετική από οποιαδήποτε άλλη πόλη είχα επισκεφτεί. Σύγχρονη, κοσμοπολίτικη και συνάμα γραφική, με αντιθέσεις οι οποίες συνυπήρχαν σε ένα ψηφιδωτό γρήγορα εναλλασσόμενων εικόνων, χαοτική και όχι οργανωμένη.

Βαδίζοντας στην κεντρική λεωφόρο στάθηκα έκπληκτος μπροστά σε ένα μεγαλοπρεπές μουσείο. Στην είσοδο υπήρχαν περιοδικά, εφημερίδες και τεράστιες αφίσες που πρόσφεραν μία πρώτη γεύση της ιστορίας της νέας πόλης, προετοιμάζοντας τους επισκέπτες για ό,τι θα μπορούσαν να δουν στο εσωτερικό του μουσείου. Το βλέμμα μου όμως έπεσε πάνω σε έναν επιβλητικό πίνακα ζωγραφικής που κοσμούσε την κεντρική είσοδο: ένα πίνακα που απεικόνιζε μία γυμνή γυναίκα να βγαίνει τρομαγμένη από ένα πηγάδι.

Εκείνο που μου προξένησε πάντως μεγαλύτερη

εντύπωση ήταν πως σε κανένα ταξιδιωτικό οδηγό δεν είχα βρει κάτι σχετικό με τον πίνακα αυτό. Πλησίασα τότε και ρώτησα διστακτικά μια παρέα ανθρώπων που με ενδιαφέρον έδειχναν να επεξεργάζονται τον πίνακα. Μου είπαν πως πρόκειται για έργο του 1896, ενός Γάλλου ζωγράφου του Jean-Léon Gérôme.

- *«Πρόκειται για ένα πίνακα, ο οποίος εκφράζει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη σύγχρονη πραγματικότητα της νέας πόλης», συμπλήρωσε ευγενικά κάποιος δίπλα μου.*
- *«Δηλαδή; πώς;»* αποκρίθηκα αυθόρμητα, δίχως να το καλοσκεφτώ
- *«Απεικονίζοντας ένα μύθο του 19ου αιώνα», συμπλήρωσε αυτός, «σύμφωνα με τον οποίο ζωγράφισε τη γυμνή αλήθεια να βγαίνει έντρομη από ένα πηγάδι».*

Αυτό βέβαια μου γέννησε περισσότερα ερωτήματα και ευτυχώς ένας τρίτος από την παρέα, συνέχισε τη διήγηση:

- Σύμφωνα με το μύθο αυτό, κάποτε συναντήθηκαν η Αλήθεια και το Ψέμα. Το Ψέμα απευθύνθηκε στην Αλήθεια και της είπε: «Καλημέρα! Ωραία μέρα σήμερα!».

Η Αλήθεια για να βεβαιωθεί κοίταξε γύρω της τον ουρανό και όντως η μέρα ήταν πολύ ωραία. Η Αλήθεια και το Ψέμα περπάτησαν για λίγο μαζί, ώσπου έφτασαν σε ένα μεγάλο πηγάδι γεμάτο νερό. Το Ψέμα βούτηξε το χέρι του στο νερό και γυρίζοντας στην Αλήθεια της είπε:

- «Ωραίο και ζεστό το νερό! Θες να κολυμπήσουμε μαζί;».

Και πάλι η Αλήθεια ήταν καχύποπτη. Δοκίμασε όμως με το χέρι της το νερό το οποίο πράγματι ήταν ζεστό. Μπήκαν λοιπόν και οι δυο τους στο νερό και κολυμπούσαν για αρκετή ώρα, όταν ξαφνικά το Ψέμα, βγήκε από το πηγάδι, φόρεσε τα ρούχα της Αλήθειας και εξαφανίστηκε!

Η Αλήθεια θυμωμένη βγήκε γυμνή τρέχοντας παντού και ψάχνοντας το Ψέμα για να πάρει τα ρούχα της. Ο κόσμος που την έβλεπε γυμνή, γύριζε το βλέμμα του αλλού, είτε από ντροπή είτε από θυμό. Η φτωχή Αλήθεια ντροπιασμένη γύρισε στο πηγάδι και χώθηκε εκεί για πάντα. Από τότε το Ψέμα γυρίζει ανενόχλητο ντυμένο σαν Αλήθεια, τη στιγμή που ο κόσμος με κανένα τρόπο δεν θέλει να δει τη γυμνή Αλήθεια...».

Γυρίσαμε και κοιταχτήκαμε σχεδόν όλοι με όλους και φαντάζομαι πως ο καθένας για λίγα δευτερόλεπτα έκανε τους δικούς του συνειρμούς. Ευχαρίστησα τότε ευγενικά και αποτραβήχτηκα σε μια γωνιά και κάθισα στο πεζούλι δίπλα σχεδόν από τον πίνακα κοιτάζοντας προς την κεντρική λεωφόρο. Όλα κινούνταν τόσο γρήγορα. Οι παραστάσεις εναλλάσσονταν στη στιγμή και οι άνθρωποι θαρρείς πως είχαν ένα τρελό ρυθμό, που παρέσυρε τα πάντα στο διάβα του.

Για δευτερόλεπτα πέρασε από το νου μου η περιήγηση που έκανα στη νέα πόλη, όλα όσα είδα και βίωσα, ο επιβλητικός Πύργος, η ανακαινισμένη παράγκα, το παλιό διώροφο κτίριο, ο σύγχρονος ανελκυστήρας, οι κινούμενοι διάδρομοι και οι σκουριασμένες σκάλες, οι λογής-λογής φύλακες, όπως οι υπηρέτες του ξενοδοχείου, οι φύλακες του Πύργου, ο αρχιφύλακας, οι ορδές, οι εκλεκτοί...

Πραγματικά ανατρίχιασα με τις σκέψεις αυτές και σηκώθηκα από τη θέση μου. Γύρισα τότε το βλέμμα μου στον επιβλητικό πίνακα, προς τη γυμνή αλήθεια.

- «*Ποια να είναι τελικά η αλήθεια;*» αναλογίστηκα.

Απομακρύνθηκα με γρήγορο βήμα προς το ξενοδοχείο και καθώς περπατούσα ανάμεσα στους φωταγωγημένους πια δρόμους πέρναγαν από το νου μου τόσο γρήγορα διάφορες σκέψεις, λες και ήθελαν να με προσπεράσουν σε έναν αγώνα

ταχύτητας.

- «Γι' αυτό αυτός ο πίνακας δεν περιλαμβάνεται σε κανένα ταξιδιωτικό οδηγό της πόλης!» σκέφτηκα.

Ήταν αργά το βράδυ, όταν προβληματισμένος πλησίαζα προς το ξενοδοχείο. Η ζωή στη νέα πόλη συνέχιζε να ακολουθεί τους πιο τρελούς ρυθμούς. Για μία στιγμή, μια σταγόνα νοσταλγίας με πλημύρισε, σαν αναπόλησα τη γέφυρα που ενώνει την παλιά με τη νέα πόλη. Η βροχή είχε μόλις κοπάσει και ένα είδος ατμού σηκωνόταν απ' τα πλακόστρωτα, απ' τη μια άκρη ως την άλλη. Καθώς οι περισσότεροι βάδιζαν αντίθετα αυτό πραγματικά για μια ακόμη φορά μου δυσκόλευε τις κινήσεις.

Αποκαμωμένος, αποτραβήχτηκα σε μια γωνιά και σκέφτηκα τα ποταμόπλοια στα γκριζα νερά του Μολδάβα και το νερόμυλο με τον τεράστιο ξύλινο τροχό, την Όττλα, τον πλανόδιο ζωγράφο που αναζητούσε απεγνωσμένα τη χαμένη του

έμπνευση, την παρέα των μουσικών που χρωμάτιζε ζωηρά τις νότες στους ρυθμούς της τζαζ μουσικής.²

Την στιγμιαία μου μελαγχολία διέκοψε μια ομάδα επιστημόνων θαρρώ, που με ξεχωριστή περιέργεια παρατηρούσε και φωτογράφιζε, κάποια επιβλητικά μπαρόκ αγάλματα στην άκρη του δρόμου.

Χαμογέλασα! «Σαν τους Γιαπωνέζους στη γέφυρα!» σκέφτηκα, καθώς τους παρατηρούσα με μεγάλη συμπάθεια, αν και γρήγορα στη σκέψη μου ήρθε να προστεθεί ο πίνακας με τη γυμνή αλήθεια που γρήγορα με οδήγησε και σε δεύτερες σκέψεις. Τελικά φαίνεται πως με είχε επηρεάσει τόσο πολύ!

Το βλέμμα μου έπεσε σε κάποιον από την παρέα των φωτογράφων, που κατά πως φαίνεται είχε και το γενικό έλεγχο. Μου έκανε αρχικά

² Σ. Κιουλάνης, Ζλατά Ούλιτσκα

εντύπωση πως ήταν αυστηρά ντυμένος, λες και ερχόταν από κάποια άλλη εποχή. Τουλάχιστον για τα δεδομένα αυτής της πόλης ή ακόμη και για τα δεδομένα των υπολοίπων της παρέας, σα να μη ταίριαζε.

Ο κύριος με το αυστηρό ντύσιμο έδειχνε να καθορίζει τα πάντα γύρω του. Για την ακρίβεια φορούσε ένα παλιομοδίτικο καφέ κουστούμι, με γιλέκο και γραβάτα, κουμπωμένα όλα μέχρι τέλους. Μιλούσε συνέχεια και έδινε οδηγίες, κοιτάζοντας δεξιά κι αριστερά, σα να φοβόταν μη του ξεφύγει κάτι. Η αλήθεια είναι πως άρχισα να αισθάνομαι άβολα ενώ τον κοίταζα, καθώς ήμουν βέβαιος πως θα το έχει καταλάβει. Πάντως για να μη τον αδικώ, αναγνώρισα αμέσως πως πρέπει να ήταν ένας καταπληκτικός φωτογράφος.

Η νέα πόλη, άλλωστε, προσφέρεται για καλές και ποιοτικές φωτογραφίες. Ο επιβλητικός Πύργος είναι συνυφασμένος με ένα ειδυλλιακό καταπράσινο τοπίο, με θέα στο καταγάλανο πέλαγος. Ένα

τοπίο ιδανικό.

Ήμουν βέβαιος πως η τέχνη της φωτογραφίας στην πνευματική ζωή του νέας πόλης θα βρίσκεται σε εξέχουσα θέση και θα αποτελεί ίσως και πεδίο μελέτης και έρευνας στις σχολές καλών τεχνών της ανώτατης εκπαίδευσης.

«Άλλωστε, τα περισσότερα πράγματα στη νέα πόλη γίνονται φωτογραφικά και τα υπόλοιπα για μια φωτογραφία», σκέφτηκα...

Κοίταξα για μία ακόμη φορά τον φωτογράφο της παρέας να εστιάζει σε έναν περαστικό και με μεγάλη ικανοποίηση να κοιτάζει στην κάμερα τη φωτογραφία που έβγαλε. Χαμογέλασε με μεγάλη ικανοποίηση, σα να ήταν σίγουρος για τη συνέχεια. Την ίδια στιγμή οι υπόλοιποι της παρέας, αν και δεν είχαν δει τη φωτογραφία, κουνούσαν συγκαταβατικά και με την ίδια ικανοποίηση το κεφάλι.

Έκανα δύο βήματα διακριτικά προς τα πίσω ώστε να απομακρυνθώ από το οπτικό του πεδίο, ενώ

ένα μόνο πράγμα έδειχνα να σκέφτομαι:

«Είναι αλήθεια πως ο κύριος αυτός είναι ένας πολύ καλός φωτογράφος. Είναι όμως αυτή η αλήθεια, ή είναι το ψέμα που ντύθηκε αλήθεια; Κι' αν συμβαίνει αυτό, τότε ποια να είναι η γυμνή αλήθεια;».

Είναι γεγονός πως μία φωτογραφία περιγράφει απλώς, αυτά τα οποία συχνά δεν μπορούν να ειπωθούν. Όλα όσα είναι δύσκολο κανείς να αφηγηθεί και να παραδεχθεί. Κατά συνέπεια σκέφτηκα, ο μυστηριώδης φωτογράφος, θα μπορούσε να φωτογραφίζει και να προετοιμάζει κάτι που δύσκολα μπορεί να ειπωθεί.

Άλλωστε, ένας εξειδικευμένος φωτογράφος σαν και αυτόν μπορεί να αποτυπώσει μέσα από το φακό μιας κάμερας, πληροφορίες που έχει στο μυαλό του και εν συνεχεία τις πληροφορίες αυτές να τις εκτυπώσει σε ένα συνοδευτικό κείμενο και το κείμενο αυτό να προσδιορίσει μία πορεία ανθρώπων, μία καριέρα, κάποια όνειρα, να

αλλοιώσει μία αλήθεια, να εξυπηρετήσει σκοτεινά συμφέροντα, να ξεχρεώσει κάποια υποχρέωση.

Βεβαίως, ένας τόσο καλός φωτογράφος γνωρίζει ό,τι η καταπάτηση εκ μέρους του των δικαιωμάτων των άλλων, αποτελεί και βασική πηγή της ευημερίας του. Ωστόσο συχνά προσποιείται άγνοια, ή ακόμη αναπτύσσει και μία κοσμοθεωρία σύμφωνα με την οποία η αδικία συντελείται ως αναγκαία συνθήκη και προκειμένου να εξυπηρετηθεί το κοινό συμφέρον, το οποίο για εθνικούς, πολιτικούς, θρησκευτικούς ή άλλους λόγους μόνο υπό αυτές τις συνθήκες μπορεί να εξυπηρετηθεί!

Αυτή η κατά τα άλλα τραγική προσέγγιση της αδικίας, προσφέρει και ένα ιδιότυπο άλλοθι ανάμιξης στα γεγονότα αυτά και σε ανθρώπους εγνωσμένου κύρους και κοινωνικής θέσης, οι οποίοι εμπλέκονται σε παρόμοιες διαδικασίες έχοντας αναπτύξει την άποψη ότι το πράττουν

αυτό για το κοινό καλό.

Η αίσθηση μάλιστα αυτού του ιδιότυπου άλλοθι, εξυπηρετεί μία κοινωνική και ενίοτε θρησκευτική ψευδοθητική, η οποία επιτρέπει σε μία μερίδα ανθρώπων να νέμονται τα προϊόντα της παράνομης συναλλαγής τους.

Τελικά η συνάντηση με τη γυμνή αλήθεια νομίζω πως με βοήθησε να δω τα πράγματα μέσα από μία ενδιαφέρουσα αλλά και στενάχωρη οπτική.

Κάνοντας αυτούς τους συνειρμούς και λίγο πριν πάρω οριστικά το δρόμο για το ξενοδοχείο, αναλογίστηκα πως ο μυστηριώδης φωτογράφος πρέπει να καθορίζει τη μοίρα πολλών ανθρώπων στη νέα πόλη.

Σκέφτηκα τότε πόσοι νέοι άνθρωποι εγκαταλείπουν τη νέα πόλη αναζητώντας σε άλλες πολιτείες τη δικαιοσύνη, την αξιοκρατία και την αξιοπρέπεια. Σε πολιτείες ίσως λιγότερο λαμπερές για τους ίδιους, στις οποίες όμως οι εκεί φωτογράφοι, βγάζουν πραγματικές φωτογραφίες που

απεικονίζουν αληθινά και ειδυλλιακά τοπία.

Την ίδια ώρα στη νέα πόλη λαμπροί και επιφανείς εκπρόσωποι της πόλης, μεταξύ των οποίων και ο φωτογράφος της παρέας επιδίδονται σε μία αξιόλογη καταγραφή και ανάδειξη σχετικών με το ανησυχητικό φαινόμενο δεδομένων, δίνοντας έμφαση στην οικονομική κρίση και στον μειωμένο αριθμό θέσεων εργασίας. Όσοι μάλιστα από αυτούς εντάσσονται σε μια πολιτική προοπτική ή κομματική σκοπιμότητα, υπόσχονται παράλληλα και την επίλυση του προβλήματος. Λίγοι, ωστόσο είναι εκείνοι που πραγματικά τολμούν να προσεγγίσουν το πρόβλημα όχι μόνο ως προς την αλγεβρική του εξίσωση, ότι δηλαδή η αύξηση των θέσεων εργασίας θα οδηγήσει στην επιστροφή στην πόλη όσων έφυγαν, αλλά και ως προς την αναξιοκρατία και τη διαφθορά που μαστίζουν τη νέα πόλη.

Η αυγή είχε κιόλας χαράξει, δεν είχε όμως καλά - καλά ακόμη φωτίσει, όταν ξεκίνησα για το παλιό

κτίριο της νέας πόλης. Σήμερα είχα σκοπό να επισκεφτώ το ισόγειο και αυτό μου γεννούσε μία μεγάλη προσμονή. Ωστόσο, είχα αρκετή ώρα για μία ακόμη βόλτα στους δρόμους της πόλης.

Το ξεκίνημα μιας μέρας είναι συνυφασμένο με μια νέα αρχή, με νέα όνειρα και προσδοκίες. Είχα μάλιστα την ευκαιρία να απολαύσω και την ανατολή του ήλιου. Πάντα μου άρεσε να αγναντεύω την ανατολή, αλλά και να τη φωτογραφίζω, αν και αυτή τη φορά δεν έβγαλα ούτε μία φωτογραφία! Ίσως η χθεσινή συνάντηση με το φωτογράφο να έπαιξε το ρόλο της. Εύχομαι όχι για πάντα!

Σαν έφτασα στο παλιό κυκλικό κτίριο η ώρα είχε λίγο περάσει. Οι φωνές των παιδιών δεν ακούγονταν καθώς τα μαθήματα είχαν ξεκινήσει. Πλησίασα και με μια πρώτη ματιά διαπίστωσα πως όλες οι πόρτες των αιθουσών διδασκαλίας ήταν κλειστές. Από το βάθος όμως του διαδρόμου ξεπρόβαλε ο Διευθυντής.

Ήταν ένας καλοντυμένος κύριος με πολλά νομίζω χρόνια υπηρεσίας, αλλά και με αρκετά χρόνια στη διοίκηση των σχολείων. Από όσα κατάλαβα συζητώντας μαζί του, είχε γνώσεις, αν και σε πολλά θέματα στηριζόταν στη συνήθεια, δίχως διάθεση αιτιολόγησης ή κριτικής θεώρησης των γνώσεων, των πεποιθήσεων και των παραδοχών που τον χαρακτήριζαν.

Στη συζήτηση που συνεχίστηκε μαζί του στο γραφείο των καθηγητών μπήκαν σύντομα και εκπαιδευτικοί που ως φαίνεται είχαν την ώρα εκείνη κάποιο κενό.

Η συζήτηση που είχαμε ήταν γενικού χαρακτήρα και ο Διευθυντής επέμενε πως παρά το γεγονός πως πέρασαν μήνες από την έναρξη του σχολικού έτους, το προσωπικό δεν έχει σταθεροποιηθεί, με αποτέλεσμα να υπάρχουν αρκετές χαμένες ώρες αλλά και εντάσεις με γονείς και κηδεμόνες των μαθητών και μαθητριών του σχολείου, οι οποίοι συνεχώς διαμαρτύρονται για θέματα που

αφορούν στη μάθηση αλλά και στην ασφάλεια των παιδιών τους.

Ο Άγγελος που άκουγε με ενδιαφέρον, μπήκε δυναμικά στη συζήτηση επισημαίνοντας πως αρκετοί από τους εκπαιδευτικούς του σχολείου καλούνται να συμπληρώσουν το ωράριό τους σε διαφορετικά σχολεία και αυτό αποτελεί ένα επιπλέον πρόβλημα.

Η Κωνσταντίνα όση ώρα άκουγε τον Άγγελο χαμογελούσε και δεν έχασε την ευκαιρία να τον διακόψει και να του πει με στόμφο:

- *«μη ξεχνάς πως φέτος οι διορισμοί των αναπληρωτών έγιναν για πρώτη φορά τόσο νωρίς!».*
- *«δε νομίζω»,* απάντησε ο Άγγελος, για να συνεχίσει υψώνοντας τον τόνο της φωνής του: *«θα παίζουμε με τις μέρες; Τόσα κενά επιτρέπεται;».*

Η Κωνσταντίνα που δεν είχε σκοπό να αφήσει τίποτε να πέσει κάτω, υπενθύμισε στο Άγγελο, πως

και πέρυσι οι διορισμοί των αναπληρωτών καθυστέρησαν, «όμως τότε δεν έλεγες τίποτε»! του είπε με νόημα.

Καθώς η κουβέντα φάνηκε πως είχε ανάψει για τα καλά, κατάλαβα πως ο κύριος Μανώλης, ο Διευθυντής, άρχισε να νιώθει άβολα, ίσως λόγω της παρουσίας μου στο χώρο, γιατί κατά τα άλλα σίγουρα θα ήταν συνηθισμένος, σκέφτηκα. Παίρνοντας λοιπόν με δυσκολία το λόγο, δικαιολόγησε την όλη κατάσταση λέγοντας πως τα τελευταία χρόνια υφίσταται μία επαγγελματική και οικονομική αβεβαιότητα στον κλάδο, η οποία μάλιστα δεν επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να ασχοληθούν με το έργο τους.

- «Ναι, αλλά ποιος ευθύνεται;» διερωτήθηκε με τη βροντερή του φωνή ο Άγγελος.
- «Αυτό λέω κι' εγώ» απάντησε η Κωνσταντίνα, ρίχνοντάς μου μια κλεφτή γεμάτη νόημα ματιά...

Καθώς τους άκουγα σιωπηλός, σκεφτόμουν πως

τόσο ο Άγγελος, όσο και η Κωνσταντίνα, ουσιαστικά υποστήριζαν με τόσο πάθος τη δική τους αλήθεια. Μια μοναχική αλήθεια που απέρρευε μέσα από τις δικές τους παραδοχές και καταβολές. Και όλα αυτά τη στιγμή που η γυμνή αλήθεια είχε χαθεί για πάντα στο πηγάδι, ώστε κανείς να μη μπορεί να τη δει...

Στη συζήτηση δεν άργησε να μπει και ο Σταμάτης, ο οποίος θέλοντας να συμβιβάσει τα πράγματα, μάλλον έριξε λάδι στη φωτιά.

Στην αρχή τόνισε πως τα προβλήματα της εκπαίδευσης είναι πολλά και σημαντικά, τη στιγμή όμως που οι κυβερνήσεις δεν ενδιαφέρονται πραγματικά γι' αυτά, εστιάζοντας απλά σε αλλαγές στο εξεταστικό σύστημα και στις επιλογές στελεχών.

Η τελευταία αναφορά έδωσε αφορμή για ένα νέο κύκλο έντασης, που ευτυχώς δεν είχε μεγάλη συνέχεια.

Ουσιαστικά αντέδρασε πρώτη η Κωνσταντίνα, η

οποία με αρκετή δόση ειρωνείας, αναφέρθηκε σε επιλογές στελεχών που πρόσφατα όπως είπε έγιναν με ψηφοφορία. Ωστόσο ο Γρηγόρης αντέδρασε άμεσα, κατακρίνοντας τις κατ' επίφαση όπως τις ονόμασε επιλογές, που στην ουσία δεν αποτελούν επιλογές αλλά διορισμούς με καθαρά κομματικά κριτήρια, ενώ αναφέρθηκε και στα «δεινά», όπως χαρακτηριστικά τα ονόμασε, της συνέντευξης, όταν αυτή γίνεται από «διορισμένα» όπως ανέφερε κομματικά στελέχη.

- *«Εγώ λέω να πάμε μια βόλτα να σας ξεναγήσω στους χώρους του σχολείου»* διέκοψε αυτή τη φορά αποφασιστικά τη συζήτηση ο Διευθυντής, καθώς σηκωνόταν από την καρέκλα του, προφανώς για ευνόητους λόγους.

Καθώς κάναμε τα πρώτα βήματα προς τον κυκλικό διάδρομο και ενώ διερωτώμουν ποια να είναι τελικά η γυμνή αλήθεια, ανάμεσα σε όσα με τόση θέρμη και ένταση υποστήριζαν ο Άγγελος και η Κωνσταντίνα, σταματήσαμε έξω από μία

αίθουσα για την οποία ο Διευθυντής ήθελε να μου μιλήσει. Με περίσσια μάλιστα υπερηφάνεια και έμφαση μου είπε πως εδώ έχουμε τάξη μαθήματος και όχι μαθητών!

Πραγματικά! έξω από την αίθουσα έγραφε: «Αίθουσα Πολιτικής Παιδείας».

- «*Να μπορούμε μέσα να τη δούμε*», είπα αυθόρμητα και με ενθουσιασμό.
- «*Όχι*», απάντησε άμεσα εκείνος «*Έχουν ακόμη μάθημα. Γίνεται μέσα μάθημα*».
- «*Μα έχει τόση ησυχία*», απάντησα, «*δεν πρέπει να είναι κανείς. Μήπως, όμως γράφουν διαγώνισμα;*», ρώτησα.
- «*Μπα δε νομίζω*», απάντησε αυθόρμητα ο Διευθυντής, «*θα το γνώριζα. Άλλωστε, πρόσφατα έγραψαν... Ίσως συζητούν τις απαντήσεις*».
- «*Μα έχει τόση ησυχία*» επανέλαβα. «*Πώς μπορεί να συζητούν;*»

- «Ίσως συζητούν την τελευταία ερώτηση», επέμενε ο κύριος Μανώλης. «Την ερώτηση κρίσεως που προξένησε και πολλές συζητήσεις..»
- «Δηλαδή;», διερωτήθηκα με περιέργεια.
- «Από όσο θυμάμαι» συμπλήρωσε, «τους ζήτησαν να σκεφτούν και να γράψουν για ποιό λόγο οι πολίτες θεωρούν, πολλές φορές, το κράτος ξένο και εχθρικό προς αυτούς, με αποτέλεσμα οι σχέσεις τους με την πολιτεία, να χαρακτηρίζονται από δυσπιστία και έλλειψη εμπιστοσύνης».
- «Μάλιστα!» αναφώνησα, ενώ χαιρετούσα και ευχαριστούσα τον κύριο Μανώλη για τη τόσο θερμή φιλοξενία, όταν βαδίζοντας αργά προς την κεντρική έξοδο, «ταξίδευα» στην απάντηση.

Τελικά, σκέφτηκα, είναι σαν να έβαλαν τους μαθητές μπροστά σε ένα δίλημμα: «αν θα περάσουν την υπόλοιπη ζωή τους αναζητώντας την

ολοκλήρωση των ανεκπλήρωτων επιθυμιών τους και ζωντανεύοντας τις προσμονές και τις απογοητεύσεις τους, ή αν θα ενδώσουν στο συμβιβασμό με ένα κατεστημένο, ικανό να τους οδηγήσει στην επιτυχία μέσα από την εξυπηρέτηση ιδεολογικών συμφερόντων».

Κοντοστάθηκα όταν κατάλαβα πως το διακύβευα μοιάζει να είναι σημαντικό. Εάν επιλέξουν την πρώτη οδό ενδεχομένως να προσωποποιήσουν την παρωδία της ύπαρξης του Γιόζεφ Κ στη δίκη του Κάφκα και να προσπαθούν σε όλη τους τη ζωή να εξηγήσουν δίχως αποτέλεσμα το «γιατί», τη στιγμή που σε κάθε τους βήμα κανένας δεν θα είναι διατεθειμένος να ασχοληθεί μαζί τους.

Εάν επιλέξουν τη δεύτερη οδό, ίσως ως μελλοντικοί πολίτες να μην έχουν όπως θα έλεγε και ο Αλέξανδρος Δελμούζος «καθαρό στοχαστικό νου», να μην είναι σε θέση να κρίνουν οι ίδιοι υπεύθυνα όσα προβλήματα παρουσιάζει η ατομική και ομαδική τους ζωή και εύκολα ίσως «να

παρασύρονται από τον πρώτο δυνατό ή δημαγωγό της ημέρας». Όμως ενδεχομένως να οδηγηθούν στην επιτυχία.

Έμεναν μόλις λίγα βήματα για την έξοδο. Έκλεισα το μπουφάν, ενώ σήκωνα τους γιακάδες και έφευγα μάλλον πιο σοφός, μα και προβληματισμένος. Πολλές διαπιστώσεις για την πραγματικότητα, αλλά προσαρμοσμένες σε ένα κυκλικό αδιέξοδο και δίχως απαντήσεις!

«Όλοι έχουν την προσωπική τους αλήθεια, που συχνά είναι το ψέμα ντυμένο σε αλήθεια», σκέφτηκα, όταν, επιτέλους κάποιες παιδικές φωνές διέκοψαν τις σκέψεις μου. Κοντοστάθηκα τότε λίγο πριν την τελευταία από την έξοδο αίθουσα, γιατί απλά ήταν η πόρτα μισάνοιχτη. Ήταν η πρώτη ανοιχτή πόρτα, μόλις μία αίθουσα πριν την έξοδο!

Πλησίασα δειλά και διακριτικά, όταν το βλέμμα μου διασταυρώθηκε μ' αυτό της εκπαιδευτικού. Το βλέμμα, η έκφραση, τα μάτια, το χαμόγελο της

Όλγας! Σχεδόν αμήχανος διέτρεξα με μια ματιά όλη την τάξη. Ήταν μια απλή, μα τόσο ζεστή αίθουσα!

Κατά ένα παράξενο και ανεξήγητο τρόπο αισθάνθηκα τόσο οικεία, λες και ήταν η δική μου τάξη. Κατέβασα τους γιακάδες, ξεκούμπωσα το μπουφάν και μπήκα στην τάξη, εισπράττοντας το πιο αληθινό χαμόγελο από την εκπαιδευτικό και τα παιδιά που συνέχισαν να δουλεύουν χωρισμένα σε ομάδες.

Η κυρία τους περιφερόταν από ομάδα σε ομάδα, συζητώντας μαζί τους, βοηθώντας και ενθαρρύνοντας την προσπάθεια που έκαναν. Από ότι κατάλαβα μάλιστα, δούλευαν πάνω στο ίδιο θέμα, αλλά σε διαφορετικές δραστηριότητες, προσαρμοσμένες από ότι διαπίστωσα στις ανάγκες και στις ιδιαιτερότητές τους.

Οι περισσότερες δραστηριότητες είχαν σχέση με την τέχνη, καθώς υπήρχαν εικόνες σχετικές προφανώς με το θέμα που διαπραγματεύονταν και

στις οποίες τα παιδιά, έδιναν το δικό τους τίτλο, ή σκέφτονταν αν αυτές οι εικόνες ήταν το μέσον μιας ιστορίας τί προηγήθηκε ή τί θα ακολουθήσει.

Σε κάθε ομάδα ένας μαθητής ή μία μαθήτρια κατέγραφε όσα γίνονταν στην ομάδα, προφανώς για να τα ανακοινώσει στο τέλος στην ολομέλεια.

Καθώς διάβαζα στον πίνακα τους στόχους της διδακτικής ενότητας, η καθηγήτρια άνοιγε το βιντεοπροβολέα και με πολύ μεγάλη έκπληξη είδα πως συνδέθηκε διαδικτυακά με μία άλλη ομάδα της τάξης, τεσσάρων με πέντε παιδιών, που με τη συνοδεία ενός εκπαιδευτικού που δίδασκε άλλο μάθημα είχαν επισκεφτεί ένα μουσείο της πόλης, στο οποίο έκαναν μία σχετική δραστηριότητα.

Όταν ολοκληρώθηκε ο χρόνος της εργασίας των ομάδων και ανακοινώθηκαν τα αποτελέσματα, όλα τα παιδιά συμμετείχαν σε ένα σύντομο θεατρικό δρώμενο, το οποίο βασιζόταν σε μία μελέτη περίπτωσης που είχε πολύ μεγάλη σχέση με

τα ενδιαφέροντα των παιδιών της τάξης.

Σαν χτύπησε το κουδούνι για το τρίτο διάλειμμα και οι μαθητές κατευθύνονταν στο προαύλιο, τα χαμόγελα και η ικανοποίηση ήταν ζωγραφισμένα στα πρόσωπά τους. Ήταν η ίδια ακριβώς ευτυχία που διέκρινα στο βλέμμα της εκπαιδευτικού καθώς το χαμόγελό της φώτιζε πραγματικά το μοντό τοπίο που υπήρχε γύρω.

Είναι αλήθεια πως ένιωσα μια πολύ μεγάλη ικανοποίηση. Το παλιό δώροφο κτίριο, έμοιαζε το πιο όμορφο κτίριο της νέας πόλης. Το σκουριασμένο κλιμακοστάσιο έδειχνε ανώτερο από τον σύγχρονο ανελκυστήρα και ήταν έτοιμο να συναγωνιστεί τους τελευταίους τεχνολογίας κυλιόμενους διαδρόμους της νέας πόλης. Ήταν πια σίγουρο πως εδώ, η δύναμη, οι ανέσεις και τα προνόμια που είχαν οι κάθε είδους φύλακες της πόλης είχαν εξανεμιστεί οριστικά. Η θέα από το ισόγειο του παλιού κτιρίου ήταν απείρως ανώτερη από την κατά τα άλλα «ειδυλλιακή» και

επιβλητική ατμόσφαιρα του Πύργου.

Λίγο πριν φύγω ζήτησα από την εκπαιδευτικό και τα παιδιά της τάξης να βγάλουμε μία αναμνηστική φωτογραφία. Ήταν μια πολύ αυθόρμητη κίνηση και ήταν η πρώτη φωτογραφία μετά την οδυνηρή συνάντηση που είχα με το φωτογράφο της νέας πόλης. Στην ουσία ήθελα να κρατήσω για πάντα αυτή τη στιγμή. Ίσως και να σταμάτησω εκεί το χρόνο, γιατί αυτή η περίπτωση ήταν η πιο κατάλληλη στιγμή για να ξεκινήσει από αυτή ξανά ο χρόνος. Γιατί σε αυτή τη στιγμή συνέβαινε κάτι καταπληκτικό: η εκπαιδευτικός με το φωτεινό χαμόγελο και οι μαθητές της, δεν είχαν καμία μα καμία πραγματικά ανάγκη και καμία εξάρτηση δεν είχαν από τους φύλακες που κατά ένα παράδοξο και υποκριτικό τρόπο «αγωνίζονταν» και «αγωνιούσαν» για την εκπαίδευση στη νέα πόλη.

Στη ζεστή αυτή τάξη είχαν καταφέρει να απεγκλωβιστούν και να νικήσουν πραγματικά και

ουσιαστικά τις ορδές, τους εκλεκτούς, τους φύλακες του Πύργου, τον αρχιφύλακα της παράγκας με τη συνοδεία του, το συντηρητικό φωτογράφο και μαζί με όλους αυτούς το τραγικό αδιέξοδο στο οποίο όλοι αυτοί έχουν φέρει τη νέα πόλη. Έτσι είχαν ανοίξει οριστικά τις πόρτες στη γυμνή αλήθεια, δείχνοντας το δρόμο και στις ερμητικά κλεισμένες άλλες πόρτες του κυκλικού διαδρόμου...

Ήταν αργά το βράδυ, όταν η νέα πόλη είχε αρχίσει να στολίζεται σαν να 'ταν κάποια παραμονή Χριστουγέννων, όταν τα πρώτα λαμπιόνια δειλά-δειλά άρχισαν να φωτίζονται από τα γλυκά και ζεστά, γεμάτα συναισθήματα χαμόγελα των παιδιών και να φωτίζουν με τη σειρά τους τις εικόνες, τα χρώματα, τους ανθρώπους, την ατμόσφαιρα της νέας πόλης...

Μία οπτική...

Εκείνο που με γοήτευσε στη Ζλατά Ούλιτσκα ήταν μια ανέφικτη τελειότητα η οποία ξεκινά από τη ζωή και τερματίζεται στο όνειρο. Ο μουσικός σύνδεσμος που ενώνει το τραγικό και το παράδοξο που συμβαίνει στη ζωή με το λογικό και καθημερινό. Το γεγονός ό,τι όσο πιο τραγική είναι η κατάσταση που παρουσιάζεται τόσο πιο προκλητική εμφανίζεται η έννοια της ελπίδας. Είναι άλλωστε γεγονός ότι ένα σύμβολο προϋποθέτει δύο θέσεις, δύο κόσμους ιδεών κι αισθήσεων. Στη Ζλατά Ούλιτσκα, αυτοί οι δύο κόσμοι ήταν, από τη μια μεριά ο κόσμος της καθημερινής ζωής κι από την άλλη ο κόσμος της

μεταφυσικής ανησυχίας. Μία πόλη υπαρκτή - η νέα πόλη - και τα άφεγγα, ακάθαρτα και στενά σοκάκια μιας παλιάς πόλης που συχνά υπάρχει μέσα μας.

Στους φύλακες του Πύργου και στη γυμνή αλήθεια, οι διαδρομές συνεχίζονται σε μία νέα λαμπερή πόλη και είναι διαδρομές στην εκπαίδευση. Ωστόσο, αν γυρίσει κανείς και κοιτάξει στο παρελθόν, υπάρχει πάντα ο κίνδυνος της ίδιας τραγικής διαπίστωσης του Γιόζεφ Κ, όταν άνοιξε την πόρτα της παλιάς αποθήκης και έντρομος αναφώνησε: «Καθαρίστε εκείνη την αποθήκη, μας έφαγε η σκόνη!».

Είναι γεγονός πως ο κεντρικός ήρωας ξεκινά «αποφασιστικά» τη διαδρομή του στη νέα πόλη, αν και σύντομα διαπιστώνει πως στους φωταγωγημένους δρόμους της πόλης και ανάμεσα στο πλήθος που σε υπερβολικά γρήγορους ρυθμούς κινείται πάνω-κάτω, κινούνται και οι φύλακες του Πύργου που δεσπόζει στο πιο κεντρικό σημείο της πόλης.

Προξενεί μεγάλο ενδιαφέρον το γεγονός ότι οι

φύλακες μοιάζουν να ελέγχουν τα πάντα και πως παρά τις όποιες ιδεολογικές ή πολιτικές διαφορές που τους χωρίζουν, φαίνεται να εξυπηρετούν τον ίδιο κοινό σκοπό.

Τελικά οι φύλακες του Πύργου, περιφρουρούν τα κεκτημένα και ανακόπτουν ουσιαστικά την πρόοδο, καθώς εξυπηρετούν συγκεκριμένα ατομικά, πολιτικά και ιδεολογικά συμφέροντα, σε μία διαδρομή η οποία ούτως ή άλλως μοιάζει δύσκολη. Η νέα πόλη είναι πραγματικά λαμπερή, αν και οι οδοδείκτες της δεν λένε πάντα την αλήθεια, καθώς συχνά παραπλανούν και εύκολα εκτρέπουν τους ανυποψίαστους οδοιπόρους από την πορεία τους.

Στην κατάσταση που διαμορφώνεται, ελάχιστοι είναι εκείνοι που προσπαθούν πραγματικά να βοηθήσουν, καθώς οι περισσότεροι μοιάζουν να είναι αδιάφοροι. Έτσι οι επιλογές περιορίζονται και συχνά αποκτούν δύο τραγικές κατά κανόνα επιλογές: η μία από αυτές συνδέεται με τον ατομισμό και την ιδιοτέλεια και μοιάζει με μία περιχαράκωση

αυτοσυντήρησης. Η άλλη, περισσότερο ίσως τραγική, συνδέεται με το συμβιβασμό. Για να βαδίσει κανείς απερίσπαστος στους όμορφους φωταγωγημένους δρόμους της νέας πόλης θα πρέπει να τα έχει καλά με τους φύλακες ή να έχει κάποιους από αυτούς με το μέρος του.

Έρχονται στιγμές που θαρρείς πως στα εκπαιδευτικά δρώμενα της νέας πόλης ισχύει μία αέναη επανάληψη του μύθου του Σίσυφου, που συνδέεται με μία αυτοκαταστροφική εμμονή που χρωματίζεται με τα πιο μουντά χρώματα της εκάστοτε εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης.

Ουσιαστικά καμία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δε μπορεί να είναι πετυχημένη για όσο διάστημα συντηρείται η ίδια κατάσταση ανάμεσα σε δύο συχνά εναλλασσόμενες παρατάξεις, η μία από τις οποίες εκπροσωπείται από εκείνους που σπρώχνουν το βράχο προς την κορυφή και η άλλη από όσους με κάθε τρόπο επιχειρούν να υποδαυλίσουν αυτή την προσπάθεια.

Συχνά γίνεται κάποιος λόγος για το αν η λύση του προβλήματος μπορεί να έχει μία καθαρά ανθρωπολογική προέκταση, η οποία να συνδέεται με την προσωπική βελτίωση και αλλαγή στάσεων των πολιτών.

Σε μία τέτοια συζήτηση θα μπορούσε να εμπλακεί και το πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων, με αναφορές στο μετασχηματισμό εσφαλμένων αντιλήψεων και παραδοχών. Ωστόσο, το ζήτημα δε φαίνεται να συνδέεται τόσο με μία διδακτική προοπτική, όσο με μία μακροχρόνια διαδικασία κοινωνικής βελτίωσης, η οποία σε κάθε περίπτωση για τα δεδομένα που ισχύουν στον τόπο μας καθίσταται δυσλειτουργική.

Βεβαίως στην ίδια συζήτηση θα μπορούσε να εμπλακεί και μία χριστιανική θεώρηση της πραγματικότητας, η οποία μάλλον θα δημιουργήσει έναν μεγαλύτερο προβληματισμό, δεδομένου ότι στο χριστιανισμό και ιδιαίτερα στην ορθόδοξη θεώρηση της χριστιανικής πίστης κυρίαρχα στοιχεία

είναι η ελευθερία και η ανιδιοτέλεια, που σε καμία περίπτωση δε συνάδουν με καμία από τις δύο τραγικές κατά κανόνα επιλογές και διεξόδους που περιγράψαμε: την ιδιοτέλεια και το συμβιβασμό.

Μέσα από αυτή τη συζήτηση μάλλον δύσκολα μπορεί κανείς να εξηγήσει την εκπληκτικά πραγματικά διάσταση θεωρίας και πράξης που χαρακτηρίζει την καθημερινότητα της νέας πόλης. Ίσως μάλιστα το πιο τραγικό στο σημείο αυτό να συνδέεται και με την υποκρισία που καλύπτει την αδιέξοδη πραγματικά αυτή κατάσταση. Έτσι συχνά μπορεί να συναντήσει κανείς ανθρώπους να μιλούν και να υποστηρίζουν με τα πιο κατάλληλα λόγια, βασικές αρχές και αρετές τη στιγμή που οι ίδιοι με τη στάση τους τις υποδαυλίζουν. Συχνά μάλιστα η τάση αυτή μοιάζει να έχει και μία γενικότερη εκδοχή η οποία διατυπώνεται μέσα από μία τάση αυθυποβολής, που οδηγεί στην αντίληψη πως αυτό που πράττουμε είναι το άριστο και αυτό το οποίο πραγματικά μπορεί να σώσει και να αλλάξει τον κόσμο

γύρω μας. Ουσιαστικά πρόκειται για μία αντίληψη που περισσότερο θα μπορούσε να αναζητητά ένα άλλοθι.

Κάτω από τις γενικότερες αυτές τάσεις θα μπορούσε κανείς να κατανοήσει ασφαλέστερα τα δεδομένα της νέας πόλης: τους φύλακες, τους οδοδείκτες, τους σύγχρονους ανελκυστήρες, αλλά ακόμη και τα σκουριασμένα παλιά κλιμακοστάσια. Ίσως μάλιστα οι γενικότερες αυτές τάσεις και ενίοτε παραδοχές να είναι ικανές να εξηγήσουν ή και να νοηματοδοτήσουν βασικά στοιχεία και δεδομένα της δομής του εκπαιδευτικού συστήματος.

Ένα βασικό δομικό στοιχείο αυτοσυντήρησης αυτής της κατάστασης είναι η αναξιοκρατία και η έλλειψη διαφάνειας. Είναι πραγματικά λάθος, ίσως και υποκριτικό ως ένα βαθμό να θεωρούμε την έλλειψη αξιοκρατίας και διαφάνειας, ως κάτι μεμπτό τη στιγμή που ουσιαστικά τα στοιχεία αυτά αποτελούν βασικά δομικά στοιχεία υποστήριξης μιας δεδομένης κατάστασης. Αυτός είναι μάλιστα και ο λόγος

για τον οποίο τα συστατικά αυτά δεν εκλείπουν ποτέ αλλά συντηρούνται και εναλλάσσονται ανεξάρτητα από το εκάστοτε πολιτικό ή και ιδεολογικό σχήμα που επικρατεί. Μάλιστα συχνά παρατηρείται και μία ιδιάζουσα υποστήριξη και αποδοχή, ένθεν και ένθεν, ανεξάρτητη των όποιων ιδεολογικών ή κομματικών κατευθύνσεων, που φέρει και τα χαρακτηριστικά μιας ιδιότυπης αλληλεγγύης.

Ουσιαστικά λοιπόν η έλλειψη αξιοκρατίας δεν είναι ένα απλά νοσηρό φαινόμενο, αλλά μία αναγκαία συνθήκη οριοθέτησης και υποστήριξης καταστάσεων και συμφερόντων και αυτός μάλιστα είναι ο λόγος για τον οποίο ενώ υποκριτικά καταδικάζεται και μάλιστα καθολικά, στην πραγματικότητα ισχύει καθολικά.

Βεβαίως η κατάσταση αυτή δημιουργεί νοσηρά δεδομένα και σχέσεις εξάρτησης που βλάπτουν την πρόοδο και την ανάπτυξη της νέας πόλης, με αποτέλεσμα συχνά να γίνονται περισσότερο ορατά τα άφεγγα και ακάθαρτα παλιά σοκάκια, παρά οι

λαμπεροί φωταγωγημένοι δρόμοι. Αυτό στην κοινή λογική της νέας πόλης ισοδυναμεί με την παραδοχή πως ο ουσιαστικά «διορισμένος» σε μία θέση ευθύνης, θα εξαργυρώνει εσαεί την υποχρέωση αυτή βλάπτοντας και αδικώντας τις μελλοντικές γενιές. Έτσι στην περίπτωση αυτή ικανοποιείται το εφήμερο, το κοντινό και βλάπτεται το διαχρονικό.

Τα δεδομένα αυτά δημιουργούν μία ιδιάζουσα κατάσταση η οποία καθορίζει και προσδιορίζει σημαντικές παραμέτρους του εκπαιδευτικού συστήματος που αφορούν πρωτίστως σε επιλογές προσωπικού και ιδιαίτερα σε θέσεις ευθύνης. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι εκάστοτε και συχνές νομοθετικές ρυθμίσεις επιλογής στελεχών εκπαίδευσης, ή ακόμη και οι επιλογές διδακτικού προσωπικού στην ανώτατη εκπαίδευση.

Σε κάθε περίπτωση φαίνεται να υπάρχει μία κοινή παραδοχή σύμφωνα με την οποία η αξία ή η απαξία του όποιου πλαισίου κρίνεται σε ένα βαθμό από το σχεδιασμό του, αλλά πρωτίστως καθορίζεται από

την εφαρμογή του. Ως προς την πρώτη περίπτωση συμβαίνει συχνά οι νόμοι ή οι προκηρύξεις να εξυπηρετούν συγκεκριμένα συμφέροντα ή και συγκεκριμένους ανθρώπους, όπως για παράδειγμα μία κατά κανόνα φωτογραφική προκήρυξη επιλογής μελών ΔΕΠ στην ανώτατη εκπαίδευση. Σύμφωνα με τη δεύτερη περίπτωση, οι ίδιοι οι άνθρωποι είναι διατεθειμένοι να εφαρμόσουν ένα νόμο κατά το δοκούν. Αυτό βέβαια θα συμβεί κατά κανόνα σε περιπτώσεις «διορισμένων» μελών συμβουλίων και επιτροπών επιλογής που θα κληθούν να εξαργυώσουν τη δική τους ανέλιξη στην επιστημονική ή διοικητική ιεραρχία της εκπαίδευσης.

Η κατάσταση αυτή όπως διαμορφώνεται δημιουργεί μία αντίφαση σε αυτό που φαίνεται και σε αυτό που πραγματικά είναι η νέα πόλη. Μία αντίφαση μάλιστα η οποία οδηγεί πολλούς νέους κατά τεκμήριο ανθρώπους να εγκαταλείπουν την πόλη. Ουσιαστικά πρόκειται για μία αντίφαση η οποία για μία ακόμη φορά επικαλύπτεται από μία υποκριτική

προοπτική. Είναι η στιγμή που εκείνοι που στην ουσία δημιουργούν αυτό το φαινόμενο δείχνουν να ανησυχούν περισσότερο από τον καθένα γι' αυτό. Μάλιστα συχνά δεν αρκούνται σε αυτή την ανησυχία, καθώς διατυπώνουν θέσεις ή και προτάσεις με σκοπό την αποτροπή του φαινομένου. Έρχονται τότε στιγμές που πολλοί μιλούν για νέους που αναζητούν σε άλλες πολιτείες θέσεις εργασίας και διατυπώνουν απλά την άποψη πως η αύξηση των θέσεων εργασίας θα αποτελέσει το ισχυρότερο κίνητρο αντιμετώπισης του φαινομένου. Λίγοι ωστόσο παραδέχονται πως ένας μεγάλος αριθμός νέων ανθρώπων εγκαταλείπουν τη νέα πόλη αναζητώντας ουσιαστικά σε άλλες πολιτείες τη δικαιοσύνη, την αξιοκρατία και την αξιοπρέπεια.

Τελικά έρχονται στιγμές που η περιήγηση στους δρόμους της νέας πόλης φαίνεται να κυριαρχείται από μία απαισιόδοξη προοπτική και να μοιάζει με μία ανώφελη, πιθανώς, πορεία. Είναι αλήθεια πως η τέχνη της φωτογραφίας στην πνευματική ζωή του

νέας πόλης βρίσκεται σε εξέχουσα θέση. Όμως πίσω από τις όμορφες εικόνες κρύβεται η γυμνή αλήθεια: πως τα περισσότερα πράγματα στη νέα πόλη γίνονται φωτογραφικά και τα υπόλοιπα για μία φωτογραφία στα κοινωνικά δίκτυα.

Είναι βέβαιο πως οι ορδές, των εκλεκτών, οι φύλακες του Πύργου, ο αρχιφύλακας της παράγκας με τη συνοδεία του και οι λογής-λογής φωτογράφοι, έχουν φέρει τη νέα πόλη σε ένα τραγικό αδιέξοδο.

Όμως η νέα πόλη δεν αποτελείται μόνο από μεγαλοπρεπείς πύργους και φωτεινούς αυτοκινητόδρομους, αλλά και από παλιά κτίρια, τα οποία μπορεί κανείς να προσεγγίσει ακολουθώντας απλά κάποιο σκουριασμένο εξωτερικό κλιμακοστάσιο.

Εκεί, έστω και στην τελευταία αίθουσα πριν την έξοδο, τα χαμόγελα των παιδιών, το μελαγχολικά γλυκό χαμόγελο της Όλγας, οι σχέσεις που αναπτύσσονται στην τάξη, οι ξεχωριστές διδακτικές προσεγγίσεις, δίνουν έναν διαφορετικό τόνο στο μουντό τοπίο που υπάρχει γύρω. Γιατί μέσα από τη

*σχέση αυτή κατάφεραν να μην έχουν καμία εξάρ-
τηση από τους φύλακες του Πύργου και αυτή θα
είναι μία προοπτική που θα κρατά πάντα ζωντανή
την ελπίδα.*

Λίγα λόγια για τον συγγραφέα

Ο Σπύρος Ν. Κιουλάνης γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε στο Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης. Έχει μεταπτυχιακές σπουδές στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Σπουδές στην Εκπαίδευση», στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης με ειδίκευση στην Περιβαλλοντική Πολιτική και στο University of East London (MBA). Είναι Διδάκτορας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης στον τομέα των Παιδαγωγικών, με γνωστικό αντικείμενο την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ενώ είναι και κάτοχος Μεταδιδακτορικού τίτλου σπουδών στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας στο θεματικό πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Εργάστηκε ως Θεολόγος εκπαιδευτικός στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, διετέλεσε Περιφερειακός Σύμβουλος Δια Βίου Μάθησης Ενηλίκων Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και από το 2010 έως και το 2020 Διευθυντής Εκπαίδευσης της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δράμας. Διδάσκει ως Καθηγητής-Σύμβουλος (Σ.Ε.Π) στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και αποτελεί συνεργαζόμενο διδακτικό προσωπικό του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και των Πανεπιστημίων Frederick και Νεάπολις της Κύπρου. Είναι συγγραφέας επιστημονικών και λογοτεχνικών βιβλίων και εκδότης του επιστημονικού περιοδικού ανοικτής πρόσβασης "Εκπαιδευτικός Κύκλος".

